

Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja ettepanekud
täitemenetluse seadustiku ja kohtutäituri seaduse
plaanitavate muudatuste arutelule

1. KOHTUTÄITURITEL LASUVATE TEGEVUSPIIRANGUTE TÜHISTAMINE

Seonduvalt kohtutäiturite töömahtude vähenemisega on vajalik luua kohtutäituritele kindlustunne täitemenetluse jätkusuutlikkuse osas. Teadaolevalt on viimaste aastate jooksul pidevalt toimunud avalik-õiguslike täitemenetluse suunatavate nõuete arvu vähenemine. Kohtutäiturite täitemenetlusega seonduv töömaht ning kohtutäiturite täitemenetluse kulude katteks toimuvad laekumised vähenevad, samaaegselt ülesannete maht ja nende kulukus suurenevad. Kuigi hetkel ettevalmistatavad IT süsteemid on vajalikud, ei taga riigi loodud täitesüsteem kohtutäituritele vajalikku töömahtu ega tulubaasi, mille alusel IT süsteeme edaspidi ülal pidada ja arendada. Kohtutäiturite ametialaste kitsenduste tühistamise abil saadavate täiendavate tulude abil saaks suurendada uute infosüsteemide arendamise ja haldamise finantseerimisvõimekust. Vastasel korral satub tõsisesse ohtu Koja võimekus temale kehtivast õiguskorrast tulenevate ülesannete täitmiseks, seega ka kogu süsteemi jätkusuutlikkus. Eelnevalt tulenevalt on Koja ettepanek tühistada kohtutäituri seaduse § 5.

2. KOHTUTÄITURITE PÄDEVUSE LAIENDAMINE

Vaja on kehtestada sätteid, mis võimaldavad kohtutäiturite tegevusvaldkonna laiendamist ja annavad kohtutäituri pädevusse fakti tuvastamise ning ainupädevusse inkassoteenuse osutamise, riigivõimuorganite poolt konfiskeeritud vara realiseerimise enampakkumistel jne. Eeltoodu on vajalik, kuivõrd kohtutäituritele on vajalik kindlustunne täitemenetluse jätkusuutlikkuse osas. Teadaolevalt on viimaste aastate jooksul pidevalt toimunud avalik-õiguslike täitemenetluse suunatavate nõuete arvu vähenemine. Kohtutäiturite täitemenetlusega seonduv töömaht ning kohtutäiturite täitemenetluse kulude katteks toimuvad laekumised vähenevad, samaaegselt ülesannete maht ja nende kulukus suurenevad. Kohtutäiturite pädevuse laiendamisega kohtutäituritele antavatest lisäülesannetest saadavate täiendavate tulude abil saab muuhulgas suurendada uute infosüsteemide arendamise ja haldamise finantseerimisvõimekust.

Kohtutäiturite tegevusvaldkonna laiendamisel ettepanek võtta aluseks Rahvusvahelise Kohtutäiturite Liidu (UIHJ) materjal, mille kohaselt tsiviiltäitemenetlus oleks üksnes kohtutäituri pädevuses, st lisaks Eestis olemasolevatele ametitoimingutele ja –teenustele lisanduksid inkassoteenuse osutamine, juriidiliste faktide tuvastamine jne. Arusaadavalt vajab eeltoodu realiseerimine Eesti õigusruumis kõigi osapoolte põhjalikumast koostööst, milleks on Koda omalt poolt kindlasti valmis. Oluline on ka rõhutada UIHJ seisukohta, et kogu täitemenetluse süsteemi arendamisel peab silmas pidama vajadust maandada kohtutäiturite riske nende toimetulekuks muutuvast majanduslikus olustikus.

(On oluline, et juhul, kui seaduse eelnõud 750 menetletakse ning see vastu võetakse, peab 750 SE rakendamise tähtaeg olema sätestatud seostatuna vastava eeltoodud nn menetlusseaduse uuendamisega. Kui eeltoodud põhimõtet ei rakendata, satub tõsisesse ohtu Koja võimekus temale kehtivast õiguskorrast tulenevate ülesannete täitmiseks, seega ka kogu süsteemi jätkusuutlikkus.)

3. VÕLGNIKE KOHTA ANDMETE SAAMINE VÄLISMAALT JA SAATMINE VÄLISMAALE

Elektrooniline töövahend (PÜTIS) päringute tegemiseks on valmis. Tarvis on lahendada andmete välistamise teema ning võimalikud probleemid. Koja ettepanek on töötada välja sätted, mis võimaldavad realiseerida PÜTIS-e eesmärgid andmevahetuses, samuti lahendada küsimus kohtutäituri volitustest ja pädevusest andmevahetuses ja kliendi esindamisel.

4. VÕLGNIKU SISSETULEKU MÕISTE TÄPSUSTAMINE

Ettepanek muuta arestivaba miinimumi regulatsiooni täitemenetluses. Koja ettepanek on kehtestada, et arestivaba sissetuleku miinimum on 90% alampalga määrast. Samuti oleks tarvis täpsustada, millal rakendub arestivaba miinimum ning millal mitte.

5. TÄITEMENETLUSE AJALINE PIIRANG

Käesolevaks ajaks on väljakujunenud olukord, kus kohtutäiturite menetluses on nn „lootusetud“ menetlused, kus nõude rahuldamise võimalus on nulli lähedane. Toimik seisab riulis ning kogu tegevus selle menetlemisel taandub korraliste võlgniku vara või uue töökoha kontrollile. Toimiku menetlus lõpeb täitemenetluse või nõude aegumisega.

Koja ettepanek on kehtestada täitemenetluse ajaline piirang, mille möödumisel on kohtutäituril õigus täitemenetlus lõpetada enda algatusel sundtäitmise võimatuse alusel. Sissenõudjal tekkiks võimalus algatada uus täitemenetlus juhul kui sissenõutav nõue ei ole aegunud või valida muu viis nõude rahuldamiseks, nt pankrotiavalduse esitamiseks võlgniku suhtes. See annab võimaluse keskenduda nõuetele, kus nõude rahuldamine on reaalselt võimalik. Tuleks kaaluda Soome või Rootsi süsteemi kasutuselevõttu (perspektiivitutele nõuetele ei peaks kuulutama tööressurssi ning neid ei peaks kajastama asjakohases statistikas).

6. MENETLUSDOKUMENTIDE KÄTTETOIMETAMINE

Teadaolevalt esineb menetlusedokumentide kättetoimetamises mitmeid probleeme, mis muudavad menetluse pikemaks, mistõttu on Koja ettepanek kehtestada elanikele kohustus omada vähemalt ühte ametlikku elukoha- ja e-postiaadressi, kuhu toimetatud dokument loetakse isikule kättetoimetatuks. Tulenevalt TMS §-st 10 peab kohtutäitur võlgnikule kätte toimetama täitmisteate ning täitemenetluse osalistele vara arestimise akti ja enampakkumise akti, samuti oma otsused kohtutäituri tegevuse peale esitatud kaebuste kohta ning muud seaduses sätestatud dokumendid. Sama paragrahvi lg 2 järgi, dokumentide kättetoimetamisele kohaldatakse tsiviilkohtumenetluses menetlusedokumentide kättetoimetamise kohta sätestatud, kui käesolevast seadustikust ei tulene teisiti. Tulenevalt TMS § 24 lg-st 2 täitmisteate võlgnikule kättetoimetamisega loetakse täitemenetlus alanuks. Seega on menetlusedokumentide kättetoimetamisel oluline tähendus täitemenetluses.

Kuigi TsMS-i peaks teoreetiliselt võimaldama dokumendi efektiivset kättetoimetamist, siis praktikas see nii toimi. Sõltumata sellest, et kohtutäitur võib täitmisteate kättetoimetamiseks teha kõik endast sõltuva, on võlgnikul võimalik kättetoimetamise kehtivust vaidlustada ning seda isegi olukorras, kus võlgnik on täitemenetluse kestel kohtutäituriga korduvalt suhelnud. Kättetoimetamise kehtivust vaidlustatakse erinevatel põhjendustel, alates sellest, et võlgniku allkiri kättetoimetamise aktil on võltsitud lõpetades sellega, et võlgnik ei ela aadressil, millele dokumendid on kätte toimetatud. Tihti peale on sellised vaidlused tingitud sellest, et võlgnik ei

kasuta talle seaduse poolt antud õigusi hea usu põhimõttega kooskõlas ning loodab sellise käitumisega võlgnevuse tasumisest (või kohtutäituri tasu maksmisest) pääseda. On mõisteta, et menetluskäitajate kättetoimetamine peab toimuma selliselt, et saajal oleks võimalik dokumentid realselt kätte saada ning nendega tutvuda ja kasutada vajadusel ka kohaseid õiguskaitsevahendeid. Samas ei tohiks regulatsioon soodustada menetluskäitajate kättetoimetamisest hoidumist ning seeläbi menetluse venitamist. Kättetoimetamine on efektiivse täitemenetluse üks alustalasid ning efektiivne kättetoimetamine ei ole oluline mitte ainult võlgniku õiguste aspektist lähtuvalt. Ka kohtutäituri on täitemenetluse efektiivse ja kiire läbiviimise jaoks oluline toimetada võlgnikule täitmisteadete kätte nii kiiresti kui võimalik, kuivõrd vastasel korral võib menetlus jääda venima ning kannatada võib saada sissenõudja õigus võlgnevuse efektiivsele sissenõudmisele.

Efektiivse kättetoimetamise saavutamiseks vajaks kohtutäituri hinnangul kehtiv kättetoimetamise regulatsioon muutmist. Kehtestada võiks iga riigis elava isiku kohustuse avaldada vähemalt üks aadress, millele saab isikule menetluskäitajate kätte toimetada. Nii teaks isik, millisele aadressile talle menetluskäitajate toimetatakse. Sellise kohustuse kehtestamisega väldiksime ka olukordi, kus menetluskäitajate toimetatakse aadressile, kus isik tegelikult menetluskäitajate mingisugusel põhjusel kätte ei saa. Selline olukord pole praeguse regulatsiooni kohaselt välistatud, sest pole harvad olukorrad, kus isikul on registrisse märgitud mitu või hoopis mitte ühtegi elukohta ja kontaktaadressi.

E-kirja teel kättetoimetamine kehtiva TsMS § 311¹ mõttes on võimalik praktikas vaid juhul, kui võlgnik ise otsustab seaduses sätestatud nõudmisi järgida ning saata kohtutäiturile nõuetekohane kinnitus. Tuleb kahjuks tõdeda, et praktikas ei vaevu võlgnik digitaalselt allkirjastatud kinnitust kohtutäiturile saatma, mistõttu on menetluskäitajate elektroonilise kättetoimetamise regulatsioon kohtutäituri jaoks praktiliselt kasutu.

Hetkel kehtivad menetluse algatamise tasud ei kata ära menetluskäitajate kättetoimetamise kulusid.

Kohtutäitur, olles avaliku ülesande täitjaks olukorras kus õiguslik tagajärg on võlgniku jaoks juba saanud, on samastatud õigustmõistva organiga, kohtuga, kelle eesmärgid menetluskäitajate kättetoimetamisel on muuhulgas õiglase kohtumenetluse tagamine. Samas enamuse täitedokumentide puhul on võlgniku suhtes õigust juba mõistetud ja teavitatud sellest õigusemõistja poolt, seega peaks kohtutäituri samastama kohtuvälise menetlejaga, kelle kohustused menetluskäitajate kättetoimetamisel on oluliselt kitsamad ja on valdavalt seotud rahvastikuregistri andmetega.

Üks ettepanek on seadusega kohustada Eesti Vabariigi Eestis püsivalt viibival (elaval) Eesti kodanikku teavitama riigile tema realsed kontaktandmed (postiaadress või elektrooniline postiaadress) või dokumentide vastuvõtmiseks vajalik aadress, et vältida praktikas levinud probleeme dokumentide kättetoimetamisega. Ettepanek ei ole seotud isikute põhiõiguste piiranguga, vaid tegemist on põhimõttega riik vs kodanik- kodanikul on vaja riiki ja kodanik peab olema riigile kättesaadav. Kohustuslikud aadressid on nt Soomes, Saksamaal (antud juhul ei ole võrdlevat õigust välja toodud, kuid vajadusel analüüs esitatakse).

Kuigi kehtivast õiguskorrast (rahvastikuregistri seaduse § 39¹) tuleneb rahvastikuregistri objektiks olevale isikule kohustus hoolitseda enda ja oma alaealiste laste ning eestkostetavate elukoha aadressi õigsuse eest rahvastikuregistris, kasutades seaduses sätestatud võimalusi, ei loeta rahvastikuregistrisse kantud aadressile kättetoimetamist õiguslikku tähendust omavaks (rahvastikuregistri seaduse § 6 lg 2 järgi seadusega ettenähtud juhtudel on rahvastikuregistrisse kantud andmetel õiguslik tähendus ja lg 3 järgi avaliku ülesande täitmisel peab lähtuma rahvastikuregistri põhiandmetest). Eelnevalt tulenevalt oleks õigusselguse huvides tarvis täpsustada täitemenetluse seadustikku selliselt, et see võimaldaks

rakendada rahvastikuregistri seaduse § 6 lg 2 tähenduses, et täitemenetluse läbiviimisel on rahvastikuregistrisse kantud andmetel õiguslik tähendus. Eelnõus sätestatu efektiivne toimimine on reaalne vaid juhtudel, kui kättetoimetamisel rahvastikuregistrisse kantud aadressile omab õiguslikku tähendust. Kuigi rahvastikuregistri seaduse § 48 lg 2 p-st 3 tulenevalt on elukoha aadressil õiguslik tähendus avaliku ülesande täitmisel, kui selle ülesande täitmine on seotud elukohajärgsusega, oleks õigusselguse huvides tarvis täpsustada eelnimetatud normi. Teatud PankrS-s sätestatud juhtudel teevad ka ajutine pankrotihaldur ja pankrotihaldur, kellel on täituri õigused ja kohustused, täitemenetluse seadustikus sätestatud toiminguid.

Eelnevalt tulenevalt on Koja ettepanek muuta täiemenetluse seadustiku § 10 ning täiendada seda lõikega 2² järgmises sõnastuses:

„§ 10. Dokumentide edastamine

(2²) *Rahvastikuregistrisse kantud aadressil on täitemenetluses ja täitemenetluse seadustiku alusel teostatavates toimingutes õiguslik tähendus.*“

Ühtlasi märgime, et käesolevaks ajaks on välja arendatud Avaliku E-Toimiku (AET) lahendus, mis võimaldab võlgnikele täitmisteade elektroonilist kättetoimetamist. MFA projekti tulemusel liidestati selle süsteemiga avalik-õiguslike nõuete esitamise ja jaotamise infosüsteem TARN. Liidestamise tulemusel on võlgnikel võimalik AET-i kaudu kätte saada täitmisteade nendes täiteasjades, mis on algatatud e-toimiku kaudu kohtutäiturile esitatud nõuetes. Probleem on selles, et seaduse järgi tuleb kätte toimetada ka täitedokument ja kohtutäituri tasu otsus, aga AET kaudu saab kätte toimetada vaid täitmisteate. IT-lahenduse ja õigusnormide ebakõla on seadnud kohtutäituri keerulisse olukorda, sest ei ole üheselt selge, mis hetkest algab vabatahtliku tasumise tähtaja arvestamine? Kas sellest hetkest, mil AET-i kaudu sai võlgnik kätte täitmisteate või sellest hetkest, kui talle hiljem toimetati kätte ka täitedokument ja tasu otsus? Siinkohal oleks vaja seisukohta, kas otstarbekam on täiendada IT-lahendust ja leida selleks vastavad eelarvelised vahendid või muuta kehtivat õiguskorda.

7. VARJATUD SISSETULEKULE SISSENÕUDE PÖÖRAMINE, KOHTUTÄITURI POOLT TÖÖTASU SUURUSE HINDAMINE, LIGIPÄÄSU PUUDUMISEST VÕLGNIKU PANGAKONTO VÄLJAVÕTTELE

Koja ettepanek on luua ligipääs võlgniku pangakonto väljavõttele, mis võimaldaks kohtutäituril kiirelt ja efektiivselt tuvastada võlgniku rahaliste vahendite suuruse, liigi ja allika. Kohtutäitur ei peaks sellisel juhul küsima võlgniku käest pangakonto väljavõtteid, et otsustada arestimisele mittekuuluva sissetuleku vabastamine võlgniku arestitud pangakontol. Samuti aitab see hinnata sissenõudjal võlgniku taotlust võlasumma ajatamiseks või hinnata võlgniku rahaliste vahendite liikumist enne täitemenetluse algatamist ja võimaldab paremini tuvastada vara tagasivõitmise võimalust.

Märgime, et täna on varjatud sissetulekule sissenõude pööramine praktiliselt võimatu. Esiteks puuduvad kohtutäituril meetmed sellise sissetuleku väljaselgitamiseks ja teiseks efektiivsed meetmed sellise sissetuleku arestimiseks. Kolmandale isikule arestimise akti saatmine ning sunniraha määramine praktikas vajalikku tulemust ei anna. Efektiivsem meede oleks varjatud sissetuleku arestimine otse kolmanda isiku kontolt.

Ettepanek anda kohtutäiturile võlgniku ja võlgniku poolt sissetulekute kättesaamiseks kasutatava kolmanda isiku pangakonto nägemiseks vajalik elektrooniline juurdepääs.

Kohtutäiturile võlgniku ja võlgniku poolt sissetulekute kättesaamiseks kasutatava pangakonto nägemiseks vajalik elektrooniline juurdepääs on tagatud Soomes ning see muudab

täitemenetluse veelgi efektiivsemaks. Arvesse võttes asjaolu, kuivõrd oluliselt mõjutab nimetatud pangakonto andmetele juurdepääsu puudumine täitemenetluse efektiivsust, on tarvis kaaluda võimalust nimetatud meetme seaduses kehtestamiseks.

Ühtlasi ettepanek kohustada väljamakse tegijat maksma töötasu otse võlgniku pangakontole, mitte kolmandate isikute pangakontodele.

Krediidiasutuste seaduse § 88 lõike 5 punkti 5 kohaselt peab kirjalikus või elektroonilises vormis esitatud järelepärimise vastusena krediidiasutus avaldama pangasaladuse kohtutäiturile täitemenetluse seadustikus sätestatud ülesannete täitmiseks. Siiski ei võimalda kehtiv õiguskord, st täitemenetluse seadustik, täna kohtutäituril täiendavat informatsiooni krediidiasutuselt nõuda, kuivõrd täitemenetluse seadustiku § 115 lg 1 kohaselt väljastab krediidiasutus kohtutäiturile infot üksnes konto olemasolu või selle puudumise kohta. Tänapäevane õiguskord riivab täitemenetluse raames võlgnikku rohkem, kuivõrd teadmata kontrol asuvate rahaliste vahendite jääki, arestitakse kõik isiku pangakontod.

Eelnevast tulenevalt on Koja ettepanek muuta täitemenetluse seadustiku § 115 lg-t 1 ja sõnastada see säte järgmiselt:

§ 115. Sissenõude pööramine võlgniku kontole

(1) Sissenõude võib pöörata võlgniku kontole. Krediidiasutus väljastab kohtutäiturile infot konto olemasolu või selle puudumise kohta ning vastavalt kohtutäituri nõudmisele pangakonto jäägi kohta ja konto väljavõtte kohtutäituri poolt küsitud perioodi kohta.

Samuti on ettepanek täiendada täitemenetluse seadustiku §-i 130 andmete esitamise kohustusega (deklareerimisega), kuivõrd kohtutäituril ei ole võimalik kontrollida võlgniku sissetulekuks loetavat võlgniku sissetulekut, mis aga peaks kohtutäiturile olema tuvastatav.

Ettepanek täiendada TMS paragrahvi 130 täiendatakse lõigetega 1⁵ järgmises sõnastuses:

„(1⁵) Kohtutäituril on õigus nõuda täitemenetluseks vajalikke andmeid võlgniku käesoleva paragrahvi lõikes 1¹ sätestatud muude sissetulekute kohta võlgniku töödandjalt ja teistelt võlgniku suhtes kohustatud isikutelt. Kolmas isik on kohustatud andmeid esitama, välja arvatud juhul, kui tal on seaduse alusel õigus andmete esitamisest keelduda.“

Koja ettepanek on ka sätestada kohtutäiturile maksuhaldurile sarnane õigus töötasu suuruse hindamiseks ning arestimise aluseks oleva töötasu suuruse määramiseks rakendades seejuures ka Soome eeskju.

8. MENETLUSKULUD

Riigikohtu 3-2-1-58-13 lahendi tegemisest arvates on menetluskulud olnud kohtutäituri jaoks üsna terav ja problemaatiline küsimus. Nimelt ei saa lugeda õiglaseks menetlusosalise lepingulise esindaja kulude hüvitamist, sest hagita menetluses rakendab kohus uurimispõhimõtet. Uurimispõhimõtte kohaldamine kohtus peaks tagama selle, et kohus jõuaks õiguspärase ja õiglase lahendini sõltumata sellest, millistele väidetele menetlusosaline oma kaebuses otsustab tugineda. Seega ei saa menetluse tulemus sõltuda sellest, kas menetlusosaline kasutab esindajat või mitte. Esindaja kasutamine on isiku õigus, mitte kohustus ning hagita menetluses ei saa isik eeldada, et esindajale tehtud kulutused mõistetakse kohtutäiturilt piiramatus ulatuses välja. Praegune kohtupraktika just sellist suhtumist aga toetab. Selline regulatsioon piirab ka menetlusosaliste võrdset kohtlemist kohtumenetluses,

sest sõltumata vaidluse keerukusest ei ole kohtutäituril võimalik nõuda hüvitist võimalike esindajakulude eest.

9. KOHTUTÄITURITE TASUDE PRINTSIIPIDE SÄILITAMINE

1.1. Kohtutäitur täitemenetluse kulude kandja sissenõudja ja võlgniku vahelise õigusvaidluse puhul.

Ettepanek täiendada formaliseerituse printsiibi rakendamist, keeldu kaebemenetluses lahendada täitemenetluses sissenõudja ja võlgniku vahelisi vaidlusi, eelkõige tasumise osas. Menetlusökonomika ei saa prevaleerida formaliseerituse printsiibi ees.

Ettepanek on arutada asjaolu, et Riigikohtu¹ praktika järgi peab kohtutäitur kaebuse lahendamisel andma sissenõudja ja võlgniku vahelise õigusvaidluse lahendamisel asjale õigusliku hinnangu. (Piltlikult on kohtutäitur kohtueelses menetluses õigustmõistev organ, kuid kandes õigustmõistjana rahalist vastutust õigusnormi kujundamisel.)

Seoses antud olulise probleemi väljatoomisega tõusetub peamine küsimus: kas formaliseerituse printsiibist saab olla kõrvalekaldeid ja kas kehtib diskretsiooni keeld? Kui formaliseerituse printsiibist tohib olla kõrvalekaldeid ning kohtutäitur asub õigustmõistja rolli, ei vasta k.o ajal kehtiv kohtutäituri tasu süsteem eelpool toodud põhimõttele.

1.2. Proportsionaalsuse põhimõtte rakendamisest ning kohtutäituri diskretsiooniotsuse esitamise kohustusest kohtutäituri põhitasu nõudmisel

Ettepanek sõnastada üheselt mõistetavalt osalise tasu osalise saamise korral kohtutäituri tasu osa. Riigikohtu² praktika kohaselt antud protsendi suhte arvule peaks kohtutäitur tasude väljamõistmisel arvestama haldusõigusliku proportsionaalsuse printsiibi rakendamisega. Tasu määra formaliseeritusest lähtuvalt ei saa kohtutäitur teha enda otsuse kohta diskretsiooni otsust. Proportsionaalsus (KTS § 32 lg 5) ei ole mõeldud tasu rakendamisenä tehtud tööst, vaid sissenõutavast rahast suhtarv (protsent) sissenõutava nõude suhtes nõude rahuldamisel, mille määra rakendatakse kohtutäituri tasu saamisel (tegemist on aritmeetilise arvutusega osa saamisel, mitte hinnangu andmisele tehtud tööle).

Ettepanek on sõnastada kohtutäituri seaduse § 32 lg 5 järgmiselt: „Kui täitmisel olev rahaline nõue nõutakse sisse osaliselt, on võlgnikul kohustus maksta põhitasu üksnes summas, mis on võrdeline sissenõutud summaga.“

Eeltoodud ettepanek muuta KTS § 32 lg 5 osas, mis reguleerib kohtutäituri põhitasu maksmist juhul, täitmisel olev nõue nõutakse sisse osaliselt, tuleneb ühtse praktika ja õigusselguse huvidest. Riigikohtu lahendist 3-2-1-88-09 tulenevalt ei ole kohtutäituril kohustus alati täpselt kindlas summas tasu võtta. Sätte sõnastuse muudatus on vajalik tulenevalt eelnimetatud Riigikohtu lahendist tuleneva ebaselgusega. Tarvis on vahetada sõna „õigus“ sõnaga „kohustus“.

Seadus ei nõua kohtutäiturilt lisaks võlgnikule esitatava kohtutäituri tasu otsuse puhul diskretsiooniotsuse koostamist ning läbi viidud täitetoimingute põhistamist.

Käesoleval ajal on välja kujunenud kohtupraktika, mille kohaselt peab kohtutäitur lisaks kohtutäituri tasu väljamõistmise otsusele tegema diskretsiooniotsuse ning arvestama kohtutäituri põhitasu nõudmisel proportsionaalsuse põhimõttega, andes tehtud toimingute

¹ Riigikohtu lahend nr 3-2-1-88-13.

² Riigikohtu lahend nr 3-2-1-88-09.

kohta ajalise ülevaate. (Riigikohus on põhjalikult käsitlenud proportsionaalsuse põhimõtet kohtutäituri tasu nõudmisel tsiviilasjas 3-2-1-88-09, samuti ühinemist käsitlevas asjas 3-2-1-164-13 (vt täiendavalt ettepaneku p-d alates 1). Teadaolevalt on nimetatud põhimõtet käsitlenud ka tsiviilasjades 2-13-45363 ning 2-11-58158.) Koja liikmed on esitanud arvamuse, et see ei saa olla seadusandja tahe ja normi eesmärk.

Kohtutäituri seaduse § 31 lg 1 kohaselt teeb kohtutäitur tasu sissenõudmiseks otsuse. Nimetatud normist ega seadustest ei tulene, et kohtutäituri tasu otsuse koostamise aluseks peaks olema diskretsiooniotsus, milles peaks kohtutäitur põhjendama täitetoimingute mahtu ja hulka. Riigikohus on oma lahendis võrrelnud kohtutäituri põhitasude väljamõistmist leppetrahviga, kuid sellise käsitlusega ei saa nõustuda. Pigem saab tasu võrrelda riigilõivuga, mis samuti sõltub otseselt hagihinna suuruselt.

Kohtutäituri põhitasu reguleerivast sättest ei tulene, et kohtutäitur peaks põhitasu nõude puhul arvestama proportsionaalsuse põhimõttega selliselt, et ei võta aluseks mitte sissenõude suurust, vaid võtab aluseks läbi viidud täitetoimingute mahu ja hulka.

5.1. KTS § 35 lg 1 sätestab kohtutäituri põhitasu suuruse sissenõude summa järgi:

<i>Tabeli lahter 1</i>	<i>Tabeli lahter 2</i>	<i>Tabeli lahter 3</i>
Sissenõude summa kuni ... eurot	Kohtutäituri põhitasu määr eurodes	Kohtutäituri tasu ettemaks eurodes
35	15,50	

Tabeli lahtris 1 on toodud sissenõude summa, mille järgi arvestatakse kohtutäituri põhitasu, mis on toodud tabeli lahtris 2. Tabeli lahtri 1 pealkirjas on toodud sõna „kuni“, st kui nt sissenõude summa on 60 eurot, tuleb kohtutäituri põhitasu arvestada sissenõude summalt kuni 65 eurot. Olgu öeldud, et sama põhimõtte kehtib tsiviilasjas hagihinnalt riigilõivude suuruse arvestuse puhul.

Vaadates aga tabeli lahtri 2 pealkirja, ei ole seal toodud sõna „kuni“, mistõttu tuleb seda mõista nii, et sissenõudja summa järgi määratud kohtutäituri põhitasu on kindel summa, mida kohtutäitur ei saa arvestada proportsionaalsuse põhimõtte järgi. Pealkirjas ei ole välja toodud, et „põhitasu kuni /.../“.

Lahtrite 1 ja 2 pealkirjadest ei tulene, et kohtutäitur esitades võlgnikule põhitasu nõude, peaks läbiviidud toimingute mahtu ja hulka hakkama põhistama ning tõendama.

Proportsionaalsuse põhimõtet rakendatakse selgelt lisatasu nõude puhul. KTS § 43 lg 1 kohaselt kui käesoleva seaduse §-des 44–47 nimetatud täitetoiming on tehniliselt või õiguslikult keerukas või ajaliselt kulukas, on kohtutäituril õigus nõuda käesolevas seaduses sätestatud ulatuses lisatasu.

Proportsionaalsuse põhimõttega peab kohtutäitur arvestama menetluse nende etappides, kus seadusandja on talle jätnud õiguse otsustada sobiva menetlustoimingu üle³, mitte aga kohtutäituri põhitasu nõudmisel. Kohtutäituri tasu suurus on selgelt ja üheselt reguleeritud selliselt, et lähtuda tuleb sissenõude suuruselt. Veel enam, KTS § 28 lg 2 järgi kohtutäituril on õigus võtta tasu ametitoimingu eest ja nõuda sellega seotud kulude hüvitamist ainult käesolevas seaduses sätestatud juhtudel, ulatuses ja korras. **Kohtutäituril on keelatud**

³ A. Alekand. Täitemenetlusõigus. Juura, 2009, lk 52.

sõlmida kokkuleppeid käesolevas seaduses sätestatud tasumäärade või tasu võtmise korra muutmiseks.

(Riigikohus on proportsionaalsuse põhimõtet käsitletud ning rõhutanud ka ühinemist puudutavas lahendis nr 3-2-1-164-13 p-s 17.)

10. SUNDTÄITMISEGA ÜHINEMINE

Tänases õiguskorrast lähtuvad kohtutäiturid sundtäitmisega ühinemisel kohtupraktikast (3-2-1-164-13). Otstarbekas oleks täpsustada vastavat regulatsiooni seaduses, rakendades Riigikohtu lahendites toodud põhimõtteid.

11. SISSEŅUDJA KULUL TEOSTATAVATE TOIMINGUTE RINGI LAIENDAMINE, SH KOHUSTAVA LAHENDI TÄITMISEGA KAASNEVATEST KULUDEST

Probleemiks on nii menetlusosaliste erinev arusaam täitedokumendi sisust kui ka täitedokumendi resolutsiooni vaidlusi tekitav sõnastus. Kohustava sisuga nõuete sundtäitmine on kohtutäituri jaoks reeglina kulukas ning aeganõudev ja **kohtutäituri seadusest tulenev põhitasu määr ei vasta reeglina sellele, kui palju aega ja ressursi tuleb kohtutäituril kulutada menetluse läbiviimiseks ja menetlusosaliste vaidluste lahendamiseks**. Menetluse teeb reeglina keerukaks ja aeglaseks menetlusosaliste omavaheline vastasseis, võlgniku soovimatus teha koostööd ning kohtutäiturile seadusega antud sunnivahendite piiratus. Menetlust iseloomustab pidev kaebamine. Kohtutäituri põhitasu ja ettemaksu määrad kohustavate nõuete täitmisel tuleb üle vaadata ja viia vastavusse menetlusele kuluva aja ja ressursiga.

Alternatiiv oleks muuta regulatsiooni nii, et kohustava lahendi puhul kannab täitemenetluse kulud kohustava lahendi täitmist taotlev isik.

Ettepanek on laiendada toimingute ringi, mille puhul kannab asjakohased täitemenetluse kulud sissenõudja/toimingu taotleja, järgmiselt:

1. *Kohustav lahend*
2. *Lapse üleandmine ja lapsega suhtlemine (kuivõrd see on ühekordne toiming)*

12. LAPSEGA SUHTLEMISE REGULATSIOONI TÄIELIK MUUTMINE

Ettepanek on muuta lapsega suhtlemiskorra täitmise regulatsiooni. Lapsega suhtlemiskorra täitmisi ei peaks läbi viima kohtutäitur, vaid kohaliku omavalitsuse (KOV) lastekaitsetöötaja, kes on saanud vastava koolituse. KOV saab samuti rakendada sunniraha ja vajadusel kohtumääruse alusel kasutada sundi politseiametniku juuresolekul. Lapsega suhtlemise korraldamine ja jälgimine võiks jääda selleks eriteadmisi omavate isikute pädevusse.

Kuivõrd lapsega kohtumine on ühekordne toiming, on ettepanek, et selle eest maksab taotleja. Kehtestada lapse üleandmise ja lapsega suhtlemise võimaldamise tunnihind, mis motiveeriks kohtutäitureid toimingut läbi viima.

Ettepanek muuta kohtutäituri seaduse § 36 lõikeid 1 ja 2 ja täiendada seda lõikega 3 järgmises sõnastuses:

„§ 36. Kindla põhitasu määraga täitetoimingud

- (1) Kindla põhitasu määra alusel makstakse kohtutäituri tasu järgmiste täitetoimingute eest:
- 1) vallasasja väljanõudmine;
 - 2) kinnisasja väljaandmine (väljatõstmine);
 - 3) [Kehtetu]
 - 4) kaasomanikevahelise enampakkumise korraldamine;
 - 5) sundvõõrandatava kinnisasja üleskirjutamine ja hindamine;
 - 6) sundvõõrandatava kinnisasja valduse ülevõtmise ja -andmise korralduse täitmine;
 - 7) muu toimingute tegemiseks kohustava lahendi täitmine.

(2) Kohtutäituri põhitasu käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 1–2 ja 7 nimetatud toimingute eest on 140 eurot ja kohtutäituri tasu ettemaks 92 eurot.

(3) Kohtutäituri põhitasu lapse üleandmisel ja lapsega suhtlemise võimaldamisel on tunnitasu määras ... eurot.“

13. KINNISASJA MÜÜGIST JA SUNDVALITSEMISEST SAADUD TULEMI JAOTAMINE

Ettepanek muuta paragrahvi 174 lg-t 1 ja sõnastada see järgmiselt:

„(1) Kohtutäitur jaotab kinnisasja müügist ja sundvalitsemisest saadud tulemi sissenõudjate ja muude tulemi jaotamises osalema õigustatud isikute vahel õiguste kinnistusraamatust nähtuvate järjekohtade alusel, arestimise või ühinemise järjekorras või sissenõudjate kokkuleppe alusel. Ühel ajal toimunud arestimisega **või ühinemisega** saavad sissenõudjad tulemi jaotamisel sama järjekoha.“;

Selgitus: Vajalik on kõrvaldada ebatäpsus kinnisasja müügist ja sundvalitsemisest saadud tulemi jaotamise järjekoha määramise regulatsioonis. Seda eelkõige põhjusel, et teise sissenõudja kasuks kinnisasjale sissenõude pööramisel seda kinnisasja teistkordselt ei arestita, vaid toimub sundtäitmisega ühinemine (TMS § 149). Vajalik täitemenetluse praktika ühtlustamiseks. Olemasoleva praktika kohaselt toimub tõlgendamine kahel viisil: a) ühinenud nõudeid käsitletakse samal järjekohal asuvate nõuetena; b) tulemi jaotamisel ühinemise järjekohta ei arvestata ning jäetakse tähelepanuta asjaolu, et arestimisel oleks tulemi jaotamise seisukohast järjekoht, mis kinnisasjade puhul on asendatud ühinemisega.

Ettepanek muuta paragrahvi 174 lg-t 4 ja sõnastada see järgmiselt:

„(4) Käesoleva paragrahvi lõike 3 punktis 3 nimetatud nõuete puhul on mitme sissenõudja korral eesõigus sellel, kelle kasuks toimus arestimine või ühinemine **varem**.“;

Ettepanek muuta paragrahvi 183 ja sõnastada see järgmiselt:

„§ 183. Täitemenetlus asendamatu toimingute tegemiseks

Kui toimingut saab teha üksnes võlgnik ise, kuid ta ei tee seda määratud tähtpäevaks või kui võlgnik rikub kohustust teatud toimingut taluda või toimingust hoiduda, võib kohtutäitur määrata võlgnikule sunniraha käesoleva seadustiku §-s 26¹ sätestatud korras. **Teistkordse sunniraha määramise asemel võib kohtutäitur teha sissenõudja avalduse alusel kohtule ettepaneku võlgniku arestimiseks.** Sunniraha maksmine või aresti kandmine ei vabasta võlgnikku täitedokumendis ettenähtud toimingute tegemise, selle talumise või sellest hoidumise kohustusest.“.

Selgitus: Varatu võlgniku puhul ei motiveeri sunniraha määramine võlgnikku kohustust täitma.

14. VÕLGNEVUSE TÕENDI VÄLJASTAMINE SOOVIJATELE

Tulenevalt kohtutäituritele kaasnevate kulutustega seonduvalt suurel hulgal võlgnevuste tõendite väljastamisega, on ettepanek kehtestada Soome eeskujul tasu kohtutäituri poolt väljastatava võlgnevuse tõendi andmiseks.

15. KORDUSENAMPAKKUMISE REGULATSIOONI TÄPSUSTAMINE

Tänane täitemenetluse seadustiku § 100 lg 5 sätestab, et kordusenampakkumine toimub esimese enampakkumise jaoks ettenähtud korras. Kohtutäitur võib asjad alla hinnata, kuid mitte rohkem kui 25 protsenti eelmise enampakkumise alghinnaga võrreldes, küsides allahindamise kohta eelnevalt võlgniku ja sissenõudja seisukohta. Asju ei või alla hinnata rohkem kui 70 protsenti esimese enampakkumise alghinnast. Selgitame, et hetkel lähtuvad kohtutäiturid vara allahindamisel Riigikohtu praktikast (3-2-1-83-14), mistõttu oleks otstarbekas täpsustada regulatsiooni seaduses, rakendades Riigikohtu lahendites toodud põhimõtteid.

16. SUUNATA KOHTUTÄITURI MÄÄRATUD SUNNIRAHAD LAEKUMA KOJA EELARVESSE.

Kuivõrd sunniraha ei ole seotud täitemenetluse kulude katmisega, on analoogselt tagatisrahaga ettepanek kehtestada, et kohtutäituri määratud sunnirahad laekuvad Koja eelarvesse.

Ettepanek muuta TMS § 26¹ lg 6 ja sõnastada see järgmiselt:

„§ 26¹. Sunniraha määramine

(6) Sunniraha nõutakse sisse Koja eelarvesse.“

17. PIKENDADA SISSETULEKU ARESTIMISAKTI TÖÖANDJA SUHTES JÕUS OLEMISE TÄHTAEG

Ettepanek muuta TMS § 130 lg-t 3 ja sõnastada see järgmiselt:

„§ 130. Sissetuleku arestimine

(3) Kui võlgnik asub töö- või teenistussuhte lõppemisest arvates ühe aasta jooksul uuesti tööle sama tööandja juures, loetakse varasem arestimisakt tööandja suhtes jõus olevaks.“

18. PANKROTISEADUSE TÄIENDAMINE

Ettepanek muuta nn tehnilisi küsimusi, mis vajavad pankrotiõiguses kiiret reguleerimist tagamaks pankrotimenetluse efektiivsus. Kuivõrd hetkel ei ole Riigikogu menetluses ühtegi pankrotimenetlust puudutavat seaduse eelnõud ning Justiitsministeerium valmistab väidetavalt ette võimalikku tulevast pankrotiõiguse kodifitseerimist, esitab Koda ettepaneku täiendada pankrotiseaduse § 146 lõiget 1 punktiga 5 sõnastuses: “täitekulud”.

Riigikohtu lahend 3-2-1-71-11 p 12. Halduri õigus saada tehtud töö eest õiglast tasu on üldtunnustatud põhimõte ja sätestatud PankrS §-s 65. PankrS § 65 lg 1 järgi on halduril õigus saada tasu oma ülesannete täitmise eest. Ettepaneku eesmärk on tagada õigusselgus, õiguskindlus ning kehtiva õiguskorra ühetaoline rakendamine, samuti pankrotihalduri võrdne kohtlemine notari ja kohtutäituriaga. Hetkel ei ole tagatud õigusselgus osas, kas, millises

järjekorras, millistel asjaoludel ning millises ulatuses kuuluvad pankrotimenetluses väljamaksmisele täitekulud. Koda selgitab, et tegemist ei ole tavalise võlausaldaja nõudega. Tegemist on pankrotihaldurile analoogse nõudega, mida ei ole tarvis eraldi kaitsta. Eelnevast tulenevalt on Koja ettepanek täiendada pankrotiseaduse § 146 lõiget 1 punktiga 6 sõnastuses: “täitekulud” (arvesse võttes asjaolu, et ühtlasi on Koja poolt seaduse eelnõu 803 SE raames esitatud ettepanek täiendada PankrS § 146 lg 1 p-dega 5 ja 6) alljärgnevas sõnastuses:

„(1) Enne jaotise alusel raha väljamaksmist tehakse pankrotivarast pankrotimenetlusega seotud väljamaksed järgmises järjekorras:

1) pankrotimenetluse kuludest ajutise halduri tasu ja ajutise halduri tehtud vajalikud kulutused oma ülesannete täitmiseks;

2) pankrotimenetluse kuludest kinnitatud halduri tasu ja halduri tehtud kinnitatud kulutused oma ülesannete täitmiseks;

3) vara välistamise ja tagasivõitmise tagajärgedest tulenevad nõuded;

4) võlgnikule ja tema ülalpeetavatele makstav elatis;

5) *massikohustused ning pankrotimenetluse kulud (va käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 1 nimetatud kulud), pankrotitoimkonna liikmete tasu, käesoleva seaduse § 11 või § 30 alusel kohtu deposiiti makstud summa ja muud pankrotimenetluse kulud;*

6) *täitekulud.*“

19. KOHTUTÄITURI PÄDEVUS KAEBEMENETLUSES, KAEBUS KOHTUTÄITURI TEGEVUSELE VS HAGI SUNDTÄITMISE LUBAMATUKS TUNNISTAMISEKS

TMS § 217 lg 1 kohaselt võib täitemenetluse osaline esitada kaebuse kohtutäituri otsuse või tegevuse peale täitedokumendi täitmisel või täitetoimingu tegemisest keeldumisel. Valdav enamus kohtutäiturile edastatavatest kaebustest on esitatud tuginedes asjaoludele, mis on aset leidnud enne täitemenetluse algatamist, ning võlgniku arusaama järgi peaksid asjaolud välistama täitemenetluse läbiviimist. Kaebustes tuginetakse sissenõudjate või kolmandate isikute tegevusele/tegevusetusele, täitemenetluse osaliste vahelisele tegevusele ja suhtlusele ning seeläbi täitedokumendi puudumise, jõustumise või täidetavuse üle. Samas asuvad need TMS § 217 kohaldamist alast väljaspool.

Riigikohtu praktika antud valdkonnas vastuoluline.

Täitedokumendi puudumise vastuväide suhtes on Riigikohus otsuse 3-2-1-1-14 punktis 18 asunud järgmisele seiskohale: „*Kohtutäituri otsuse peale esitatavas kaebuses saab esitada täitedokumendi puudumise vastuväite vaid juhul, kui selle vastuväite lahendamine on kohtutäituri pädevuses. Nii võib see olla nt juhul, mil kaebuses juhitakse tähelepanu täitedokumendi jõustumismärke puudumisele, mille olemasolu või puudumist saab kohtutäitur kontrollida. Samas ei ole välistatud, et täitedokumendi puudumise vastuväide tähendab sisuliselt ka materiaalõiguslikku vastuväidet nõudele, mida aga kohtutäitur lahendada ei saa. Nii võib see olla nt juhul, mil vaieldakse selle üle, kas mõni kohtulik kompromissis sätestatud tingimus on saabunud või mitte, st kas täitedokument on olemas või pole seda tingimuse saabumata jäämise tõttu. Sellisel juhul tuleb esitada TMS §-s 221 sätestatud hagi.*“

Riigikohus otsuse 3-2-1-114-14 punktis 16 jõudis Riigikohus järgneva järelduseni: „*Kui PankrS § 42 järgi ei olnud puudutatud isiku nõue avaldaja vastu (taluda avaldajale kuuluva kinnistu sundmüüki hüpoteebiga tagatud nõude rahuldamiseks) muutunud sissenõutavaks ja pantija jätkas põhivõlgniku võetud kohustuste täitmist (nii tuleneb ringkonnakohtu lahendist),*

puudus sissenõudjal õigus nõuda täitemenetluse alustamist. “ Eelviidatud tuvastas Riigikohus sissenõudja eksimist täitmisavalduse esitamisel.

Sama otsuse punktis 17 leiab aga Riigikohus, et „praeguse vaidluse saanuks lahendada ka kohtutäituri otsuse peale esitatud kaebuse alusel. Riigikohus on varem leidnud, et kui võlgniku väited puudutavad nõude maksmapanemist vales menetluses (täitemenetluses pankrotimenetluse asemel), on õigeks õiguskaitsevahendiks kaebus, vt Riigikohtu 21. Märtsi 2011. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-1-11, p 16. Viidatud lahendis oli tegemist olukorraga, mil kaebuse lahendamiseks tuli tõlgendada TMS § 51 lg 1 (täitemenetlus lõpeb pankroti väljakuulutamise) ja PankrS § 44 lg 3 (pankrotivõlausaldaja ei ole isik, kellel on õigus rahuldada oma kolmanda isiku vastu suunatud nõue pankrotivara arvel pandiõiguse või muu tagatisõiguse alusel; pankroti väljakuulutamine tema õigusi ei mõjuta) suhet. Riigikohus leidis, et PankrS § 44 lg 3 on erinorm TMS § 51 lg 1 suhtes. Täitemenetluse ja pankrotimenetluse piiritlemine kohtutäiturile esitatud kaebuse alusel oli vaidluse all ka nt Riigikohtu 9. novembril 2009 tsiviilasjas nr 3-2-1-116-09 tehtud määruse p-des 8–10.

Ka praeguses vaidluses tuleb analüüsida täitemenetlusliku ja pankrotiõigusliku normi omavahelist suhet. TMS § 2 lg 1 p 19 lubab esitada kohtutäiturile täitmiseks notariaalselt tõestatud kokkuleppe mh hüpoteegiga tagatud nõude rahuldamiseks. PankrS §-le 42 eespool antud tõlgendusest aga tuleneb, et ainuüksi põhivõlgniku pankrot TMS § 2 lg 1 p 19 kohaldamiseks alust ei anna. Kolleegium ei näe olemuslikku vahet eespool viidatud määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-1-11 lahendatud õigusliku küsimuse ja praeguses asjas lahendatava õigusliku küsimuse vahel õiguskaitsevahendi valiku kontekstis. Kuigi kaebuses on tuginetud ka sellele, et nõue ei ole sissenõutavaks muutunud, mis üldjuhul tähendab materiaalõiguslikku vaidlust võlgniku ja sissenõudja vahel, on praeguses vaidluses nõude sissenõutavuse küsimus taandatav üksnes PankrS § 42 tõlgendamisele.“

Riigikohtu poolt otsuses 3-2-1-114-14 viidatud lahendi 3-2-1-116-09 punktis 9 on Riigikohtu seisukoht järgmine: „Võlgniku pankrotimenetluse kestel võib PankrS § 149 lg 1 esimese lause järgi üldkorras nõuda massikohustuse täitmist. Seega tuleb kohtutäituril pankrotivõlgniku vastu täitemenetluse alustamisel kontrollida mh seda, kas täitedokument on tehtud PankrS § 148 lg-le 1 vastava massikohustuse kohta. Selleks saab kohtutäitur kooskõlas täitemenetluses kehtiva formaliseerituse printsiibiga lähtuda täitedokumendis märgitud andmetest selle kohta, kas võlgnik on pankrotis (PankrS § 38). Kui kohtutäiturile esitatakse täitmiseks täitedokument pankrotivõlgniku vastu ja täitedokumendist ei nähtu, et tegemist on massikohustusega PankrS § 148 lg 1 mõttes, ei ole kohtutäituril formaliseerituse printsiibist lähtudes alust täitemenetlust alustada. Kui kohtutäitur on võlausaldaja avalduse alusel siiski pankrotivõlgniku vastu täitemenetluse alustanud, saabki pankrotivõlgnik kohtutäituri tegevuse peale esitada kaebuse TMS § 217 alusel ja selles menetluses lahendatakse ka küsimus, kas tegemist on massikohustusega, s.o kas kohtutäitur võib teha täitedokumendi täitmiseks täitemenetluse toiminguid.“

Sama lahendi punktis 10 leiab kolleegium, et „kui võlgniku arvates alustas kohtutäitur täitemenetlust täitedokumendi alusel, mis ei kuulu täitmisele täitemenetluse seadustikus sätestatud korras, saab võlgnik esitada TMS § 217 lg 1 järgi kaebuse kohtutäituri tegevuse peale kümne päeva jooksul alates päevast, mil kaebuse esitaja sai teada või pidi teada saama otsuse või toimingu tegemisest“, ehk Riikohtu järgi on 2-te liiki täitedokumente: need täitedokumendid, mis on täidetavad täitemenetluse seadustikus sätestatud korras ja need täitedokumendid mis ei ole vastava korra järgi täidetavad“.

Seega asub Riigikohus formaliseerituse põhimõtet oluliselt laiendama. TMS § 23 lg 1 kohaselt viib kohtutäitur täitemenetluse läbi sissenõudja avalduse (edaspidi täitmisavaldus) ja täitedokumendi alusel. TMS 2. peatükk pealkirjaga „TÄITEDOKUMENDI TÄITMISE

EELDUSED“ ei näe ette, et täitemenetluse algatamisel peab lisaks täitedokumendi formaalsete eelduste kontrollimisele viima läbi mitmete õigusaktide normide omavahelise suhte analüüsi.

Riigikohus on sarnasele seisukohale asunud määruse 3-2-1-138-13 punktis 16: „Riigikohus on oma lahendites mitmel korral leidnud, et kohtutäituril ei ole täitemenetluses pädevust kontrollida täitedokumendi sisu. Kui täitedokument vastab formaalselt sellele ettenähtud nõuetele, tuleb selle dokumendi alusel alustada täitemenetlust (nn formaliseerituse põhimõtte, esimest korda Riigikohtu 16. oktoobri 2002. a määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-119-02, vt p 8)“, samas eelnevalt mainitud Riigikohtu seisukohad on sellega vastuolus.

Seega juhul, kui kohtutäituril puudub pädevus viia läbi täitedokumendi ja poolte vahelise suhte analüüs täitemenetluse algatamisel, ei saa olla võimalik olukord, kus kaebuse kohtutäituri tegevusele esitamisel peaks kohtutäitur sellist analüüsi siiski läbi viima, ehk asuma täitma õigusemõistja rolli.

Koja ettepanek on elimineerida väljakujunev valikuvõimalus õiguste maksmapanemiseks. TMS §-de 217 (Kaebus kohtutäituri otsuse ja tegevuse peale) ja 221 (sundtäitmise lubamatuks tunnustamise hagi) kohaldamisala tuleb selgelt piiritleda, ehk üheselt mõistetavalt sätestada, et TMS §-s 221 loetletud alustel ei saa esitada kaebust kohtutäituri tegevusele.

Alternatiivina nähtub formaliseerituse põhimõtte rakendamise lõpetamine. See näeks ette kohtutäituri pädevuse laiendamist kõiki õiguslike küsimuste lahendamiseks. Sellisel juhul kaoks diferentseerimine kaebuse ja hagi vahel ning oleks õigus esitada „vastuväide/kaebus täitemenetluses“. Sellise variandi puhul tuleb panna paika ka see, kuidas jaotuvad menetluskulud poolte vahel vastavalt vaidluse tagajärjele, ehk millisel juhul maksab kulud (sh. kohtutäituri kulud õigusvaidluses) võlgnik, sissenõudja või kohtutäitur.

20. DISKRETSIOONIOTSUS TASUDE NÕUDMISEL

KTS § 32 paneb paika kohtutäituri tasu sissenõudmise põhimõtted.

§ 32. Kohtutäituri tasu sissenõudmine

(1) Menetluse alustamise tasu muutub sissenõutavaks menetluse alustamisega.

(2) Rahalise nõude täitmisel muutub põhitasu sissenõutavaks täitmisteate kättetoimetamisega võlgnikule. Mitterahaliste nõuete täitmisel ja muude täitetoimingute tegemisel muutub põhitasu sissenõutavaks täitetoimingute lõpetamisega.

(3) Kohtutäituri tasule lisandub käibemaks.

(4) Rahalise nõude täitmisel selgitatakse täitmisteates võlgnikule, et kui ta täidab täitedokumendi enne vabatahtlikuks täitmiseks antud tähtaja möödumist, siis peab ta maksma põhitasu üksnes pooles ulatuses. Täitmisteates märgitakse numbritega kogu põhitasu suurus koos käibemaksuga ning vabatahtliku täitmise korral tasumisele kuuluv pool põhitasust koos käibemaksuga. Kui täitedokument täidetakse enne täitedokumendi vabatahtlikuks täitmiseks antud tähtaja möödumist, võib võlgnikult nõuda menetluse põhitasu üksnes pooles ulatuses seaduses ettenähtust.

(5) Kui täitmisel olev rahaline nõue nõutakse sisse osaliselt, on kohtutäituril õigus saada põhitasu üksnes summaga, mis on võrdeline sissenõutud summaga.

(6) Kui täitemenetluse asi antakse ühelt kohtutäiturilt teisele üle ning menetluse alustamise tasu on selle menetluse eest juba tasutud, ei või täitemenetluse asja ülevõttev kohtutäitur nõuda menetluse alustamise tasu maksmist.

Veel üks põhimõtte tuleneb KTS § 28 lg-st 2: „Kohtutäituril on keelatud sõlmida kokkuleppeid käesolevas seaduses sätestatud tasumäärade või tasu võtmise korra muutmiseks.“

TMS § 35 viib kohtutäituri tasu vastavusse sissenõude summaga.

Samas on Riigikohus lahendi 3-2-1-88-09 punktis 11 asunud ühelt poolt seisukohale, et „Kohtutäituri seaduse § 21 lg 1 järgi on kohtutäituri ametitoiming tasuline ning seadus ei sätesta, mitu täitetoimingut peab tegema, et tekiks kohtutäituri tasu saamise õigus. Täituri õigus tasule (KTS § 21) ja täitekulude hüvitamisele (TMS § 42) tekib esimese täitetoimingu tegemisega. Eelneva põhjal asub kolleegium seisukohale, et kohtutäituril on õigus tasule ja kulude hüvitamisele pärast esimese täitetoimingu tegemist, st pärast täitekutse võlgnikule üleandmist või selle üleantuks lugemist.“ Sama otsuse punktis 10 märgib Riigikohus aga, et „on võimalik üldise eeskujuna lähtuda KTS § 23 lg-s 3 sätestatud tasu proportsionaalsuse põhimõttest - mida suurem osa võlast õnnestub sisse nõuda, seda suuremat tasu võib kohtutäitur võlgnikult nõuda. Ülekantuna täitetoimingute hulgale ja mahule tähendab see KTS § 23 lg 2 tähenduses seda, et mida rohkem ja mahukamaid täitetoiminguid on kohtutäitur teinud, seda suuremat tasu (kuid seejuures mitte üle 50% täismäärast) võib kohtutäitur võlgnikult nõuda. KTS § 23 lg-te 2 ja 3 selline tõlgendamine loob olukorra, mil kohtutäitur peab tegema tasu suuruse kohta otsuse, mis sarnaneb kohtute tehtava nn diskretsiooniotsusega (vt nt Riigikohtu 14. juuni 2005. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-66-05, p-d 16 ja 20). Samas on võlgnikul võimalus kohtutäituri otsus vaidlustada, vt selle kohta otsuse p 13.“

Sellega tekkib olukord, kus kohtutäitur peab tegema kohtutäituri tasu väljamõistmise otsuse, mis on vastuolus KTS § 28 lõikega 2.

Ka lahendis 3-2-1-164-13 on Riigikohus oluliselt mõjutanud kohtutäituri tasu saamise õigust, leides punktis 18, et „KTS § 32 lg-t 5 koostoimes TMS § 33 lg-ga 4 (analoogia alusel) TMS §-s 149 sätestatud juhtumil võimalik tõlgendada nii, et ühinemisavalduse vahendanud kohtutäituril on õigus saada kinnisasja müügist saadud tulemist raha menetluse alustamise tasu ning täitekulude katteks. Kohtutäituri põhitasu saamise õigust ühinemisavalduse vahendanud kohtutäituril ei ole, sh ka juhul, mil kinnisasja müüinud kohtutäitur kannab müügist saadud tulemi arvel ühinemisavalduse vahendanud kohtutäituri kontole raha, mis on mõeldud TMS § 23 järgi täitmisavalduse esitanud sissenõudja nõude rahuldamiseks. See raha tuleb ühinemisavalduse vahendanud kohtutäituril tervikuna edasi kanda sissenõudjale.“ Selle loogika järgi ei kehti seadusest toodud tasu määrad, vaid tasu sõltub toimingute mahust.

Koja ettepanek on selgelt reguleerida tasu arvestamise põhimõtteid.

21. KOHTULIKUD MAKSEGRAAFIKUD

Täitemenetluses on laialt levinud nõuete rahuldamine maksegraafikute alusel. Üldist regulatsiooni TMS-is selle kohta ei sisaldu ning reeglina on selliselt tasumine täitemenetluse osaliste kokkuleppe. Maksegraafikud sõlmitakse kõigile nõuetele täitemenetluses korraga ning täitekulude osas rakendub KTS §-s 32 lg-s 5 sätestatud proportsioon.

Teatud avalik-õiguslike nõuete puhul puudub sissenõudjal õigus anda täitemenetluses nõusolek maksegraafiku sõlmimiseks. PPA ja RTK nõuete puhul tuleb võlgnikul pöörduda kohtu poole maksegraafiku taotlusega.

Kuni 2014 a. lõpuni määras kohus maksegraafikute alusel tasumist võlgnikule kõigi täitemenetluses sissenõutavate summade osas (võlgnevus ja täitemenetluse kulud). Käesoleval ajal ei rahulda kohus enam määrusega võlgniku taotlust täitekulude tasumiseks sama

maksegraafiku alusel, leides, et „kohtutäituri tasu ei ole KrMS § 175 nimetatud kriminaalmenetluse kulu ega muu rahaline nõue KrMS § 423 tähenduses, mille üle otsustamiseks seega täitmiskohtunikul pädevust ei ole. TMS § 38 lg 2 kohaselt nõuab täitekulud võlgnikult sisse täitekulude otsuse alusel kohtutäitur, kes tegi täitekulude otsuse. Täitekulude kohta tehtud kohtutäituri otsus on TMS § 2 lg 1 p 16 järgi iseseisev täitedokument, mille täitmise üle otsustamine ei kuulu täitmiskohtuniku pädevusse“....“ tuginedes KrMS §-le 424, mille kohaselt mõjuvate põhjuste olemasolul võib süüdimõistetu elukoha järgse maakohtu täitmiskohtunik süüdimõistetu taotlusel oma määrusega pikendada või ajatada kuni ühe aasta võrra rahalise karistuse tervikuna või ositi tasumise tähtaega või määrata selle tasumine kindlaksmääratud tähtaegadel osade kaupa. Nimetatud õigusnorm ei anna alust kohtutäituri tasude suhtes maksegraafiku kohaldamiseks.“

TMS § 45 järgi, kohus võib võlgniku avalduse alusel täitemenetluse peatada või täitmist pikendada või ajatada, kui menetluse jätkamine on võlgniku suhtes ebaõiglane. Seejuures tuleb arvestada sissenõudja huvisid ning muid asjaolusid, muu hulgas võlgniku perekondlikku ja majanduslikku olukorda. Antud regulatsioon ei näe ette eristamist selle osas, milliseid täitemenetluses sissenõutavaid summasid saab kohus ajatada. Regulatsiooni järgi on maakohtu pädevuses kogu täitemenetluse ajatamine. Eespool toodud kohtu seisukohaga ei saa ka täies ulatuses nõustuda, kriminaalkohtumenetluses võib rahuldada ka tsiviilnõudeid.

Tekkinud olukord tekitab võlgnikes pahameelt ja võib vii selleni, et seistes silmitsi vajadusega joosta kohtutäituri büroo ja kohtumaja vahel ning tasumisega kahe erineva maksegraafiku suhtes (kui kohtutäitur annab nõusoleku ka täitekulude ositi tasumiseks) jätab võlgnik need sammud üldse tegemata.

Koja ettepanek on lahendusena üheselt määratleda kohtu pädevus maksegraafiku andmiseks täitemenetluses, sh. täitemenetluse kuludele. See pädevus ei saa olla seotud kindla kohtu pädevusega (kriminaal-, tsiviil- või halduskohus) vaid anda nt tsiviilkohtule ainupädevus, mis ei oleks sõltuvuses nõude päritolust. See lahendus on kooskõlas TMS §-ga 45 ja 11.

22. VÕLGNIKU VANDE ANDMINE

Tulenevalt TMS § 60 on võlgnik kohustatud esitama kohtutäituri nõudel oma vara, sealhulgas ka kohustuste nimekirja. TMS § 61 järgi, kohtutäituri või sissenõudja taotlusel võib kohus kohustada võlgnikku vandega kinnitama, et kohtutäiturile esitatud andmed vara kohta on talle teadaolevalt õiged.

Kahe sätte vahel on lünk, millest tulenevalt puudub sund tagamaks vara ja kohustuste nimekirja esitamist võlgniku poolt. Kohtutäitur võib võlgnikule teabenõude vara ja kohustuste kohta esitada, kuid kui võlgnik sellele ei vasta, pole midagi kohtus vandega kinnitada ja seadusest tulenevalt puudub kohtul pädevus kohustada võlgniku nimekirja esitama. See on ka põhjuseks, miks kohtud ei rahulda kohtutäiturite avaldusi võlgniku poolt esitatud andmete vandega kinnitamiseks.

Antud olukord on ületatav kohtupraktika kujundamisega, mis aga tood kaasa vajadust kohtumenetluses lisanduvalt selgitada esitatavata taotluse eesmärgi ja taotluse esitamise põhjendusi. Selline suhtlus kohtuga mõjutab täitemenetluse kiirust ja efektiivsust.

Koja ettepanek on laiendada kohtu pädevust selliselt, et seadusest tuleneks üheselt mõistetav kohtu pädevus kohustada võlgniku andmaks kohtutäiturile aru võlgniku varadest ja kohustustest ning kohustuse mittetäitmisel rakendada kohtu poolt sunnimeetmeid tagamaks andmete esitamist.

23. VABATAHTLIKU TÄITMISE TÄHTAJAST

Täitemenetluse seadustiku § 25 lg 1 muutmisel peab arvestama sissenõudja (eeskätt eraõigusliku sissenõudja) õigusega saada riiklikult tunnustatud täitedokumendist tulenev nõue rahuldatud efektiivselt ja mõistliku aja jooksul.

Ettepanek on sõnastada täitemenetluse seadustiku § 25 lg 1 ja sõnastada see järgmiselt:

„§ 25. Täitedokumendi vabatahtliku täitmise aeg

(1) Kui seaduses ega kohtulahendis ei ole täitedokumendi vabatahtliku täitmise tähtaega määratud, määrab selle kohtutäitur. Tähtaeg ei või olla lühem kui 10 päeva ega pikem kui 30 päeva, kui käesolevas seadustikus ei ole ette nähtud teisiti. Tähtaeg ei või avaliku võimu kandja esitatavate nõuete täitemenetluses olla lühem kui 30 päeva, kui käesolevas seadustikus ei ole ette nähtud teisiti. Sissenõudja nõusolekul võib kohtutäitur määrata täitedokumendi vabatahtliku täitmise tähtaja pikema kui 30 päeva.“

24. VÕLGNIKU VALLASVARA AREST

Vallasvara, sh sõidukite aresti on võlgnikul praktikas lihtne vältida, kuna omandiõiguse üleandmiseks piisab lihtkirjaliku lepingu sõlmimisest. Tihtipeale vormistatakse leping juba täitemenetluse ajal, kuid lepingule märgitakse võlgnikule vajalik varasem kuupäev. Eelnimetatud soodustab see, et sõidukite registris omanikukande muutmiseks piisab lihtkirjalikust lepingust.

Ettepanek lahenduseks oleks muuta autoregistri kanded õiguslikku tähendust omavaks.

25. RUUMIDE, MAATÜKI JA VÕLGNIKU LÄBIOTSIMISE REGULATSIOONI (TMS § 28) LIHTSUSTAMINE

Kohtutäitur võib teha läbiotsimise ilma kohtumääruseta, kui võlgnik annab selleks nõusoleku. Kui võlgnik läbiotsimiseks nõusolekut ei anna, võib kohtutäitur TMS § 28 lõike 2 alusel ruumid, maatüki ja võlgniku läbi otsida vaid kohtumääruse alusel. Sätet tuleks muuta selliselt, et võlgniku valduses olevatesse ruumidesse ja maatükile sisenemise ning läbiotsimiseks kohtumääruse tegemise eelduseks ei ole vaja, et võlgnik oleks varem keeldunud nende toimingute lubamisest. Muudatus oleks vajalik, et tagada läbiotsimisel üllatusmoment. Ebamõistlik on läbiotsimise kohtumääruse saamiseks tõendada, et võlgnik pole nõus tema valduses olevate ruumide ja maatüki läbiotsimisega. Selleks on kohtutäitur pidanud välja uurima, kas võlgnik on läbiotsimisega nõus. Seda tehes saab võlgnik vähemalt aimu kui mitte enam, et tema kodu võidakse varsti läbi otsida. See annab võlgnikule hea võimaluse oma vara enne kohtutäituri tulekut teise kohta viia, et vältida selle arestimist. Nii hoitakse kokku läbiotsimise peale kuluvat ressursi, kohtutäitur ei pea korduvalt võlgniku ruumide ukse taga käima, vaid saab kohtumääruse alusel esimesel katsel teha läbiotsimise, sh kinnisasja ülevaatuse vara arestimiseks.

26. PUUDUB INFORMATSIOON HÜPOTEEGIGA TAGATUD KOHUSTUSE SUURUSE OSAS

Tänases õiguskorras puudub informatsioon hüpoteegiga tagatud kohustuse suuruse osas. Pangad ei väljasta kohtutäiturile üldjuhul informatsiooni hüpoteegiga tagatud kohustuse suuruse osas. Et muuta hüpoteegiga koormatud kinnisasjadele sissenõude pööramine efektiivsemaks ja võimaldada adekvaatse informatsiooni saamine, on ettepanek muuta

regulatsiooni selliselt, mis kohustaks hüpoteegipidajaid, sh krediidasutusi andma kohtutäiturile informatsiooni hüpoteegiga tagatud kohustuse suuruse osas.

27. KINNISASJA VÄLJAANDMISE REGULATSIOON

Kehtiva regulatsiooni sõnastuse kohaselt kuuluvad välja tõstmisele võlgnik ja temaga koosolevad isikud, kuid kehtiv kohtupraktika toetab isikukeskset väljatõstmist, st ainult täitedokumentis nimeliselt märgitud isikud. Ettepanek on täpsustada regulatsiooni selliselt, et võlgnikuga koosolevate või kinnisasjal elavate või viibivate isikute suhtes ja nende väljatõstmiseks ei pea kohtutäitur omama eraldi täitedokumenti.

28. PÄRANDVARA ÜHISUSELE SISSENÕUDE PÖÖRAMINE

Kehtivas TMS-s puudub regulatsioon pärandvara ühisusele sissenõude pööramiseks.

TMS § 14 reguleerib sissenõude pööramine abikaasade ühisvarale:

(1) Sissenõude pööramine abikaasade ühisvarale on lubatav võlgnikuks mitteoleva abikaasa nõusolekul või siis, kui on olemas mõlemat abikaasat kohustuse täitmiseks kohustav täitedokument.

(2) Sissenõudja võib nõuda ühisvara jagamist ja sissenõude pööramist võlgniku osale ühisomandist. Vara jagamise hagi aegumistähtaeg on üks aasta alates ajast, kui täitemenetlus nõude rahuldamiseks võlgniku lahusvara arvel ebaõnnestus.

Pärimisseadus kaitseb sissenõudja õigusi pärandist loobumise korral. Kui aga võlgnikust pärija pärandi vastu võtab või pärimisseaduse kohaselt pärandvara jagamist võib nõuda iga kaaspärija. Võlausaldaja võib nõuda, et pärandist loobunu need võlad, mida ei saa loobunu varast tasuda, tasutakse temal õiguse järgi saada olevast pärandiosast. Võlgade rahuldamisest järele jäänud pärandiosa läheb üle pärijatele, kes pärivad pärandist loobunu asemel. Tõusetub küsimus, kas ka sissenõudja võib nõuda pärandvara jagamist, või võlad, mida ei saa kaaspärija varast tasuda, tasutakse temal saada olevast pärandiosast?

Ettepanek on täiendada seadust, mis võimaldaks kohtutäituril pöörata sissenõude võlgnikule kuuluvale pärandvara ühisuse mõttelise osale tervikuna ja võimaldada selle realiseerimist enampakkumise teel.

29. TÄITEMENETLUSE EELDUSTE KONTROLLIMISE ULATUS

Riigikohus on lahendi 3-2-1-138-13 punktis 14 jõudnud järgmiste järeldusteni: „TMS § 2 lg 1 sätestab täitedokumentide loetelu, mille ühine nimetaja on see, et kõikide nende täitedokumentide alusel võib pöörduda otse kohtutäituri poole täitemenetluse alustamise taotlusega. Seega on seadusandja eeldanud, et dokumendid pärinevad õiguskindlast allikast. Siiski võib õiguskindluse määr olla erinev. Õiguskindluse seisukohalt on kõige vähem problemaatilised kohtute lahendid. Probleemaatilisemad on aga notariaalsed lepingud kui täitedokumendid ja erinevad haldusaktid ning kohtuvälise menetleja otsused kui täitedokumendid. Nende täitedokumentide korral ei ole ükski sõltumatu vaidlusi lahendav organ sundtäitmise eelduste täitmist kontrollinud või poolte vahel tekkinud vaidlust läbi vaadanud (viimast on notariaalsete lepingute korral Riigikohus leidnud nt 31. jaanuaril 2008 tsiviilasjas nr 3-2-1-134-07 tehtud otsuse p-s 11, lubades seetõttu võlgniku kasuks TMS § 221 lg 1 laiendavat tõlgendust).“

Ning sama lahendi punktis 16 laiendas Riigikohus oluliselt formaliseerituse põhimõtet järgmiselt: „Seega vastab kolleegium määruse p-s 13 püstitatud esimesele õiguslikule küsimusele selliselt, et trahviteate sundtäitmisele esitamisel tuleb selleks, et kohtutäitur saaks alustada täitemenetlust, kohtutäiturile esitada ka trahviteate kättetoimetamist kontrollida võimaldavad andmed. Järgmisena tuleb vastata küsimusele, millises ulatuses on kohtutäituri pädevuses kontrollida trahviteate kättetoimetamist.

Riigikohus on oma lahendites mitmel korral leidnud, et kohtutäituril ei ole täitemenetluses pädevust kontrollida täitedokumendi sisu. Kui täitedokument vastab formaalselt sellele ettenähtud nõuetele, tuleb selle dokumendi alusel alustada täitemenetlust (nn formaliseerituse põhimõte, esimest korda Riigikohtu 16. oktoobri 2002. a määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-119-02, vt p 8).

Kolleegiumi arvates peab kohtutäitur trahviteate kättetoimetamist tõendavaid andmeid kontrollima, kuna need puudutavad täitemenetluse lubatavuse eeldusi. Kui trahviteadet ei ole võlgnikule kätte toimetatud, ei ole alust täitemenetlust alustada, sest võlgnikul ei olnud võimalust hoiatustrahvi vaidlustada ning see ei ole jõustunud. Kohtutäitur võib täitemenetlust alustada seega vaid siis, kui täitedokumendi kättetoimetamine on usaldusväärset dokumenteeritud või muul põhjusel väljaspool kahtlust (vt täpsemalt määruse p 18).“

Sellega asub Riigikohus seisukohale, et kohtutäituril on pädevus otsustada kohtuvälise menetleja tegevuse õiguslikkuse üle. Nt kui kohtuväline loeb trahviteated võlgnikule kättetoimetatuks, kas kättetoimetamine toimus vastavuses seadusega. Selline järelevalve sissenõudja üle ei saa aga olla kohtutäituri pädevuses. Samas leiab Riigikohus sama lahendi punktis 18, et „kohtutäituril on kohustus kontrollida kättetoimetamist tõendavate dokumentide olemasolu ning nende sisu ulatuses, mis on kohtutäituri pädevuses täitemenetluse formaliseerituse põhimõtet arvestades. Kolleegium rõhutab, et täituri täiendav (osaline) kontroll mõjutab ka kohtuvälisest menetlejat hoolikamalt kontrollima kättetoimetamise asjaolusid. See aga on kohtuvälise menetleja otsuse jõustumise ja hoiatustrahvi sissenõutavuse eeldus.“ Selle seiskohaga ei saa nõustuda. Kohtutäiturit ei saa pidada riigiameti mõjutamise instrumendiks. Avalik-õiguslike nõuete õiguskindlus peab olema tagatud muul viisil.

Ettepanek on, lähtudes formaliseerituse põhimõttest, kehtestada, et sissenõudja poolt kohtutäiturile edastatavad andmed on õiged ja usaldusväärsed ning valeandmete esitamise eest või täitedokumendi kättetoimetamise ebaseaduslikkuse eest vastutab sissenõudja.

30. KOHUSTUS KONTROLLIDA HOIATUSTRAHVIDE JA VIIVISTASU OTSUSTE KÄTTETOIMETAMIST

Riigikohtu lahendist (3-2-1-138-13) tuleneb kohustus hoiatustrahvide ja viivistasu otsuste kättetoimetamist kontrollida. Ettepanek on täiendada TMSi täpsema regulatsiooniga (täitmisele lubatud anda vaid jõustunud lahendid või alternatiivsena kohustus märkida täitmisavaldusse otsuse jõustumise kuupäev). Regulatsiooni täiendamise eesmärk on vähendada menetlusse võtmiseks kuluvat aega seoses sissenõudjatele päringute tegemisega kättetoimetamise suhtes.

31. TULEMIST NÕUDE EELISJÄRJEKORRAS RAHULDAMINE

TMS § 108 lg 1 sätestab: „Pandipidaja või muu asja suhtes eesõigust omav isik võib enne tulemi jaotamist esitada kohtutäiturile avalduse, milles ta taotleb oma nõude eelisjärjekorras

rahuldamist tulemist, olenemata sellest, kas tema nõue on muutunud sissenõutavaks. Avaldusele tuleb lisada õigust tõendavad dokumendid.“

Riigikohus on TMS § 108 lg 1 osas öelnud järgnevat (28.09.2011.a. lahend nr. 3-2-1-60-11): *Kolleegiumi arvates tuleneb TMS § 108 lg 1 esimesest lausest selle tõlgendamisel koostoimes TMS §-ga 137, et hüpoteegipidajatele kehtib erireegel, mis võimaldab oma nõude esitada ka pärast asja müüki, kuid enne tulemi jaotamist. See reegel kehtib aga üksnes nende hüpoteegipidajate kohta, kelle hüpoteegid kuuluvad järjekoha tõttu kinnistusraamatust kustutamisele. Sissenõudja hüpoteegist järjekohas eespool või samal järjekohal olevate hüpoteekide pidajad võivad oma nõude esitada ja tulemi jaotamises osaleda üksnes juhul, kui nad on täitemenetlusega ühinenud TMS § 149 järgi. Vastasel juhul nad tulemi jaotamises ei osale, kuna nende hüpoteegid jäävad püsima.*

Praktikas on esinenud järgnevaid probleeme. Näiteks täidab kohtutäitur teisel järjekohal asuvat hüpoteeki. Esimese järjekoha hüpoteegipidaja on kohtutäiturile teatanud, et ei soovi tulemi jaotamises osaleda. Kohtutäitur hindabki kinnisasja madalamalt vastavalt sellele, et üks hüpoteek jääb kinnisasjale ka pärast müüki. Hiljem aga muudab esimese järjekoha hüpoteegipidaja meelt ja otsustab lasta algatada menetluse ning ühineda TMS § 149 lg 1 alusel, saades selliselt tulemi jaotamises raha esimeses järjekorras. Seadus ei sätesta ajalist piirangut, millal täitemenetlusega TMS § 149 lg 1 alusel ühineda võib (seega saab kinnisasja müügi korral ühineda kuni tulemi jaotamiseni). Teine hüpoteegipidaja saab sellest tulenevalt tulemist vähem või üldse mitte. Sellist olukorda oleks aga saanud vältida, kui esimese järjekorra hüpoteegipidaja oleks enne hindamist oma ühinemise soovist teatanud või seadus ei lubaks eespool oleval hüpoteegipidajal peale kinnisasja müüki ühineda. Sellisel juhul oleks täitur hinnanud kinnisasja kõrgemalt, arvestades, et pärast müüki hüpoteeke kinnisasjale ei jää.

Juhul, kui eespool täidetavat hüpoteeki olev hüpoteegipidaja annab enne kinnisasja hindamist vastuse mitteühinemise kohta, siis võiks see olla siduv (praegu ei tulene see kusagilt) või muuta seadust selliselt, et selline hüpoteegipidaja ei saaks ühineda pärast kinnisasja müüki. Kuivõrd täitmisest eespool olevad hüpoteegid jäävad nagunii püsima, et saaks ka selle hüpoteegipidaja õigused kahjustada, kui ta nimetatud müügi tulemi jaotamises osaleda ei saa.

Märgime, et hetkel kehtiv ühinemise kord võib ootamatult muuta kinnisasja tegelikku müügiväärtust selle hindamisest kuni tulemi jaotamiseni, mida aga ei tohiks olla.

32. TEABE NÕUDMISE ÕIGUS

Ettepanek muuta paragrahv 26 lg 4 ja sõnastada see järgmiselt:

„(4) Kohtutäituril on õigus täitmisele esitatud täitedokumendi alusel nõuda riigi või kohaliku omavalitsuse andmekogu vastutavalt töötlejalt andmeid **menetlusosaliste elukoha, võlgniku isikut tõendavate dokumendi andmete**, tööandja ja sissetulekuallikate, ülalpeetavate ja võlgnikule kuuluva vara ning sellel lasuvate kohustuste kohta.“;

Muudatuse eesmärgiks on kehtiva regulatsiooni täiendamine selliselt, et kohtutäituril on võimalik andmekogu vastutavalt töötlejalt andmeid saada mitte üksnes võlgniku elukoha kohta, vaid kõigi täitemenetluse osaliste elukoha kohta. Täitemenetluse osalistele tuleb TMS järgi mitmeid menetlusega seotud dokumente kätte toimetada. Lünklikud ning tegelikkusele mittevastavad andmed Rahvastikuregistris tingivad vajaduse saada teada kättetoimetamiseks vajalikke andmeid kolmandatelt isikutelt.

33. KULUDE TERMINOLOOGIA

Ettepanek muuta paragrahvi 37 pealkirja ja sõnastada see järgmiselt:

„§ 37. Täitemenetluse kulud“

Ettepanek muuta paragrahv 37 lg-t 1 ja sõnastada see järgmiselt:

„(1) **Täitemenetluse kulud** on kohtutäituri tasu ja **täitekulud**, mis on kohtutäituri ja sissenõudja või kolmanda isiku poolt pärast täitemenetluse alustamist täitemenetluseks tehtud vajalikud kulutused, sealhulgas:“

Selgitus: Tegemist on terminoloogilise täpsustusega. Täitemenetluse kulude olemasolev seaduses kehtiv nimetus on täitekulud, mis on tegelikult täitemenetluse kulude alaliik. Nimetatud ebatäpsus võimaldab terminoloogiaga manipuleerida ning on täitemenetluse osapooltele ebaselge. Täitekulud on menetluse käigus tehtud vajalikud kulutused, täitemenetluse kulud on koondmõiste, mis hõlmab nii kohtutäituri tasu (alustamistasu ja põhitasu ning lisatasu) kui ka täitekulusid (menetluse läbiviimiseks vajalikud kulutused). Nii näiteks on võimalik kehtiva sõnastuse alusel nõuda tagasi täitekulude ettemaks, kui lahendit ei ole mõistliku aja jooksul täidetud. Nimetatuga on mõeldud siiski täitmiseks vajalike kulutuste kandmiseks tasutud ettemaksu, mitte koondmõiste alt tulenevat täituritasu ettemaksu tagastamist.

Ettepanek muuta paragrahv 38 lg-t 1 ja sõnastada see järgmiselt:

„(1) **Täitemenetluse kulud** kannab võlgnik.

(2) **Täitemenetluse kulud** nõuab võlgnikult sisse täitekulude otsuse alusel kohtutäitur, kes tegi täitekulude otsuse.

(3) Kui täitedokumendi kohaselt on võlgnikeks solidaarvõlgnikud, vastutavad nad **täitemenetluse kulude** tasumise eest solidaarselt.“;

Selgitus: Lisaks täitekuludele on võlgnikul ka kohtutäituri tasu maksmise kohustus.

Ettepanek muuta paragrahv 41 pealkirja ja sõnastada see järgmiselt:

„§ 41. Täitemenetluse kulude ettemaksu tagastamine“;

Ettepanek muuta paragrahv 41 lg-t 1 ja sõnastada see järgmiselt:

„(1) **Kui täitemenetluse kulud** on võlgnikult täielikult sisse nõutud, tagastab kohtutäitur sissenõudjale **kohtutäituri tasu ja täitekulude** ettemaksu.“;

Selgitus: Nimetatu käib vaid vajalike kulutuste ettemaksu pooles ulatuses tagastamise kohta. Kuivõrd täitemenetlus käib edasi, puudub põhjus kohtutäituri tasu ettemaksu tagastamiseks. Kui võlgnik on rahatu ja varatu, on täitur menetlemiseks teinud kulutusi ja neid kompenseerib täituritasu ettemaks, mida ei peaks tagastama. Küll aga peab täitur tagastama pool vajalike kulutuste ettemaksust. Selles olukorras tekib täituril vajadus varatu võlgniku osas enne lisakulutuste tegemist toimingud ja kulutuste suurus hästi läbi mõtelda.

Ettepanek muuta paragrahv 42 ja sõnastada see järgmiselt:

„§ 42. Täitemenetluse kulude tagastamine täitedokumendi tühistamise korral

Võlgnikul on õigus sissenõudjalt nõuda tasutud **täitemenetluse kulude** tagastamist, kui sundtäitmise aluseks olev täitedokument on tühistatud. Täitedokumendiks on sel juhul tühistav kohtulahend või kohtuvälise menetleja lahend ja kohtutäituri otsus kulude kohta.“;

Ettepanek muuta paragrahv 77 lg-t 4 ja sõnastada see järgmiselt:

„(4) Kohtutäitur vabastab asja arestist, kui asja ei õnnestu mõistliku aja jooksul müüa. Kohtutäitur teavitab sissenõudjat asja arestist vabastamisest viivitamata. **Nimetatud säte kehtib ainult vallasasjade puhul.**“

Selgitus: *Kinnisasja müügi ja selle allahindamise puhul kehtib 70% allahindamise piirang. Olemasolevat sätet kasutatakse praktikas nimetatud piirangu eiramiseks. Kinnisasi vabastatakse arestist ning arestitakse uuesti.*

34. TÄITEDOKUMENDID

Ettepanek muuta paragrahvi 2 lg 1 p 14 muudetakse ja sõnastada see järgmiselt:

„16) maavanema, **majandus- ja kommunikatsiooniministri ning valla- või linnavalitsuse otsused kinnisasjade sundvõõrandamismenetluses;**“.

Selgitus: Ülalesitatud sõnastuses kehtis täitemenetluse seadustik (TMS) 21. juulist 2005, kuid kahetsusväärset on alates 01.01.2006 kehtima hakanud TMS-ist jäänud nimetatud säte ülalviidatud muudetud kujul välja, kusjuures alates 01.01.2006 ja ka käesoleval ajal kehtiv TMS § 2 lg 1 p 14 sätestab, et *käesoleva seadustiku alusel täidetakse nõuded, mis tulenevad järgmistest täitedokumentidest: maavanema otsus kinnisasja sundvõõrandamismenetluses.*

Arvestades asjaolu, et sundvõõrandamine otsustatakse kohalike teede puhul linna- või linnavalitsuse otsusega ning riiklike teede puhul Vabariigi Valitsuse otsusega, siis on kehtiv regulatsioon ebatäpne ning võib praktikas takistada sundvõõrandamismenetluses kohtutäiturile sätestatud menetlustoimingute läbiviimist ning takistada sundvõõrandamise menetluse käiku tervikuna. Nimelt sätestab Kinnisasja sundvõõrandamise seadus (KASVS) § 16 lg 6, et *Hindamist alustades teeb maavanem, sundvõõrandamise kavandamisel riigimaantee või avaliku raudtee ehitamiseks või omandamiseks majandus- ja kommunikatsiooniminister ning sundvõõrandamise kavandamisel kohaliku tee ehitamiseks või omandamiseks valla- või linnavalitsus kinnisasja asukohajärgsele kohtutäiturile ülesandeks sundvõõrandatav kinnisasi üles kirjutada, hinnata ja vajaduse korral hoiule võtta täitemenetluse seadustikus sätestatud korras käesolevast seadusest tulenevate erisustega. /.../*

KASVS § 36 lg 3 kohaselt, *sundvõõrandatava kinnisasja valduse võtab sundvõõrandandiandjalt üle ja annab üle sundvõõrandisaajale kohtutäitur.* Sama §-i lg 4 kohaselt, **kohtutäitur asub sundvõõrandatava kinnisasja valduse ülevõtmisele ja -andmisele pärast maavanemalt või kinnisasja sundvõõrandamisel riigimaantee või avaliku raudtee ehitamiseks või omandamiseks majandus- ja kommunikatsiooniministrilt või sundvõõrandamisel kohaliku tee ehitamiseks või omandamiseks valla- või linnavalitsuselt korralduse saamist.** Maavanem või majandus- ja kommunikatsiooniminister teeb korralduse sundvõõrandatava kinnisasja valduse ülevõtmisele asumiseks sundvõõrandisaaja avalduse alusel, millele tuleb lisada tõend sundvõõranditasu ja hüvitise maksmise kohta täitevbüroo deposiitarvele. Sundvõõrandatava kinnisasja valduse ülevõtmise korralduse võib valla- või linnavalitsus teha koos käesoleva seaduse § 27 lõikes 1 nimetatud otsusega.

Seega sätestab KASVS Majandus- ja Kommunikatsiooniministrile ning valla- või linnavalitsusele sõnaselge pädevuse anda kohtutäiturile täitmiseks haldusakte, mida aga kuidagi ei arvesta alates 01.01.2006 kehtiva TMS § 2 lg 1 p 14 redaktsioon.

Arvestades ülaltoodut on üles kerkinud õigusvaidlusi, kus võlgnik vaidlustab täitemenetluse läbiviimist põhjusel, et kohtutäiturile on esitatud täitmiseks valla- või linnavalitsuse või majandus- ja kommunikatsiooniministri haldusakt, mitte aga maavanema otsus sundvõõrandamismenetluses. Samas võib küll väita, et KASVS sätestab eriregulatsioonina

kohtutäiturile õiguse viia läbi täitemenetlust KASVS-ga ettenähtud menetlustoimingute tegemiseks (lisaks siis maavanema otsusele, milliseid aga praktikas kohtutäiturile sundvõõrandamismenetluse läbiviimisel täitetoimingute läbiviimiseks ei koostata) majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega või valla- ja linnavalitsuse haldusaktide (käskkiri, korraldus) alusel. Tuginedes täitemenetluses kehtivast formaliseerituse põhimõttest, oleks menetlusliku õigusselguse tagamiseks vajalik, et TMS § 2 lg 1 p 14 sätestaks, et TMS alusel täidetakse nõudeid, mis tulenevad *maavanema, majandus- ja kommunikatsiooniministri ning valla- või linnavalitsuse haldusaktidest kinnisasjade sundvõõrandamismenetluses*.

Kuivõrd liiklussõlmede jt avalike kommunikatsioonide ehitamisega kaasneb üldjuhul märkimisväärne avalik huvi, siis takistab kehtiv TMS regulatsioon sundvõõrandamismenetluse kiiret läbiviimist juhtudel, mil KASVS-ga sätestatud menetlustoimingute tegemiseks tekib vajadus pöörduda kohtutäituri poole. Toodust tulenevalt venib avalike huvide realiseerimine ning see asjaolu võib tuua nii Eesti Vabariigile kui ka kohalikele omavalitsustele kaasa märkimisväärseid rahalisi lisakohustusi Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi kaudu rahastatavate projektide finantseerimisel ja seeläbi valmishitamisel (kinnis- ja vallasasjade omandamist ülaltoodud projektides rahastatakse enam kui 50% ulatuses Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondist) ning ehitamise venimine võib viia finantseerimisest loobumiseni ning kaasatud ehitajatele leppetrahvide maksmise kohustuseni jms. negatiivsete tagajärgedeni.